

початку в людині (Я) та проведенні реформ із встановлення балансу між потягами (Воно) та заборонами культури. У цьому зв'язку він надав величезного потенціалу психоаналізу, який влада повинна була взяти на озброєння.

Психоаналітичний метод З. Фрейда підвів його до оригінальних філософських узагальнень. Культура (держава, право, мораль), на його думку, має подвійний характер: 1) тільки завдяки культурі людина змогла протистояти природі, своїм агресивним інстинктам і вижити; 2) культура є репресивною, примусовою; пригнічуючи потяги людини, вона робить її глибоко нещасною, особистість стає споконвічним ворогом культури. Виникає своєрідне порочне коло: культура, пригнічуючи вихідну від людей агресію, направляє її назад в їхню підсвідомість, звідки агресія в сублімованому вигляді повертається до культури як нові заборони. Відповідно, чим більше агресії в суспільстві, тим жорсткіше норми культури (зокрема політичний режим), і навпаки. Сама культура виступає головним фактором соціальних неврозів, тобто таких патологічних станів суспільства (наприклад, тоталітаризм), коли люди здатні погубити самих себе. У цьому аспекті сучасний світ представляється З. Фрейду як боротьба Ерота та Танатоса, результат якої невідомий. Так, З. Фрейд досить скептично оцінює шанси людства вижити в майбутніх війнах, хоча і виражає надію на перемогу здорового глузду. Основне завдання сучасності він убачав у тому, щоб послабити норми культури, зробити її більш терпимою до людини (насамперед в сфері сексуального життя), не наносячи при цьому істотних втрат самій культурі.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-10>

ПІЗНАВАЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ СВІТУ

Настасяк Ірина Юріївна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та філософії права

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

Трансформаційні процеси, що властиві правопорядку, охоплюють і правову дійсність, зокрема сучасні правові системи світу. З-поміж основних тенденцій їхнього розвитку: зближення національних

правових систем, поява міждержавних правових систем, правова уніфікація, уподібнення правового регулювання під впливом міждержавних правових стандартів [1]. Та попри це, правова карта світу надалі залишається доволі багатоманітною [2], тож її пізнання є важливим завданням юридичної науки (і загальної теорії права, і порівняльного правознавства).

Основою для загальнотеоретичного та порівняльно-правового аналізу сучасних правових систем світу є пізнавальна конструкція «правова система», що складається з інституційної, функційної, нормативної частин. У юридичній літературі зазначається, що інституційну частину правової системи утворюють суб'єкти права, які мають властивості елементів останньої [3, с. 399]. Ця частина є детермінуючою, адже основні системоутворювальні зв'язки формуються суб'єктами права. Хоча, варто наголосити, що всі частини є рівнозначними та необхідними з точки зору доцільності внутрішньої будови правової системи. Функційна частина правової системи суспільства – це сукупність зв'язків між суб'єктами права, які об'єктивуються через їхню діяльність, насамперед, у правові відносини [3, с. 399]. Вона найтісніше пов'язана з інституційною частиною. Як відомо, поза правовою діяльністю, активністю суб'єктів права відсутній генезис, розвиток, функціонування та й, зрештою, цілісність правової системи суспільства. Правова діяльність за своїм змістом поділяється на правотворчу правозастосовну, правотлумачну та правореалізаційну. Особливу роль у правовій системі відводиться правотворчій діяльності, за допомогою якої створюються юридичні моделі організації соціальних зв'язків. Інституційна та функційна частини правової системи суспільства тісно взаємодіють з нормативною частиною, яка забезпечує виникнення зв'язків між суб'єктами права за допомогою правових засобів (з-поміж яких особливе значення мають джерела права).

Відтак пізнавальна конструкція «правова система» дає змогу виявити особливості кожної правової системи світу та її структурних частин, які використовуються як юридичні критерії типологізації правових систем, а також їх ідентифікації із відповідним типом правових систем світу. Для цього використовується конструкція «ідентифікаційний код правової системи», якою позначається сукупність найсуттєвіших ознак, що визначають особливості інституційної, функційної та нормативної частин правової системи України. Такі юридичні критерії дозволяють не лише ідентифікувати сучасну правову систему з відповідним типом правових систем, а й визначити її місце з-поміж сучасних правових систем світу завдяки порівняльно-правовому методу та типологізації.

Зазначена пізнавальна конструкція тісно пов'язана зі ще однією конструкцією – «індикатор функціонування та розвитку правової системи». Для того, щоб сформувати розуміння індикатора функціонування та розвитку правової системи потрібно акцентувати, що його застосування здійснюється для аналізу правової системи, під якою розуміється стійка взаємодія суб'єктів права, впорядкована за допомогою правових засобів та спрямована на досягнення правопорядку, а відтак індикатором правової системи повинна бути система показників стану її функціонування та розвитку. Такими показниками доцільно вважати основні ознаки, які характеризують природу правової системи, зокрема і її структурну впорядкованість. Ними є: наявність мети правової системи; структурних елементів – суб'єктів права (інституційна частина); їх юридичної діяльності, яка забезпечує зв'язки між ними (функційна частина); результатів юридичної діяльності – правотворчих, правозастосовних, правоінтерпретаційних актів, які є спеціальними правовими засобами, що забезпечують такі зв'язки (нормативна частина); спрямованість на досягнення мети правової системи – правопорядку.

Необхідно визначити і основні типові показники, до яких можна віднести: принципи правової системи, коло суб'єктів (правотворчі, правозастосовні, правотлумачні) та їх повноваження; види юридичної діяльності, що здійснюється цими суб'єктами за встановленою процедурою, та її результати – юридичні акти у встановленій юридичній формі; результат – правопорядок (стан впорядкованості суспільних відносин як передумови функціонування та розвитку правової системи та її соціальної системи загалом).

Значущими є і показники допустимих відхилень, які є межами функціонування правової системи, маркером наявності проблеми та потреб у віднайденні засобів її розв'язання. Такими показниками є: правова аналогія, способи подолання колізій, правова уніфікація, коригування юридичних актів.

Використання двох зазначених вище пізнавальних моделей дає змогу проаналізувати національні та міждержавні правові системи, виокремити ідентифікаційний код для визначення належності до відповідного типу правової системи, а за допомогою індикатора функціонування та розвитку правових систем – виявити формальний та реальний стан їх функціонування та розвитку, а також запобігти втраті чи деформації правової форми.

Отже дослідження сучасних правових систем світу з використанням таких пізнавальних конструкцій, як «правова система», «ідентифікаційний код правової системи», «індикатор функціонування та розвитку правової системи» дозволяють отримати результати, які засвідчують

сучасний стан їх функціонування та розвитку та дозволяють сформувати висновки про тенденції їхнього розвитку, а також перспективи майбутнього. Загалом концепція типологізації сучасних правових систем світу з визначенням та обґрунтуванням її основних юридичних критеріїв, відтворена в науковій теорії, та зорієнтована на соціально-правову практику, здатна стати основоположним інструментом пізнання правової карти світу.

Література:

1. Luts L., Nastasiak I., Karmazina C., Kovbasiuk S. Prospects for the development of modern interstate legal systems in the context of globalization challenges. *Amazonia Investiga*. 2021. Vol. 10 (40). P. 233–243. DOI: 10.34069/AI/2021.40.04.23.
2. Порівняльне правознавство (правові системи світу) : монографія / за заг. ред. О. В. Зайчука, Н. М. Онищенко. Київ : Парламент. вид-во, 2008. 488 с.
3. Луць Л. А. Загальна теорія держави і права : навч.-метод. посіб. Київ : Атіка, 2008. 412 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-11>

ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Почтар Інеса Володимирівна

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету історії, бізнес-освіти та права*

Науковий керівник: Мілова Тетяна Миколаївна

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри права та правоохоронної діяльності

Центральноукраїнський державний університет

імені Володимира Винниченка

м. Кропивницький, Україна

В сучасних умовах війни, питання обмеження конституційних прав і свобод громадян набуло особливої актуальності. Введення воєнного стану включає особливі заходи, що впливають на повсякденне життя громадян і обумовлені потребою забезпечення національної безпеки та громадського порядку.